

ÚLOHA PRACOVNÍKŮ PŘI ZDOKONALOVÁNÍ SOCIALISTICKÉ ZÁKONNOSTI VE STÁTNÍ SPRÁVĚ

JUDr. ALENA HORČICOVÁ, CSc., Ústav státní správy, Praha

V hlavním referátu i v několika dalších vystoupeních bylo poukázáno na některé aspekty, které mají význam pro zdokonalování a zefektivňování socialistické státní správy, hlubší uplatňování principů, jimiž se řídí její činnost, ale i na využívání nástrojů, kterými lze systematického zdokonalování dosahovat.

Je nesporné, že úkoly a cíle státní správy nabyly kvantitativně, ale zejména kvalitativně takových rozměrů, že je nelze srovnávat s úkoly předcházejících období, a tím méně s posláním a úkoly státní správy v nesocialistických státech. Z této skutečnosti — jejíž podstata je obecně známa — vyplývají nejen výrazně zvýšené, ale i kvalitativně odlišné úkoly pro všechny činitele, kteří o racionálním působení státní správy rozhodují, zejména pro pracovníky státní správy.

Z mnoha aspektů bych chtěla podtrhnout alespoň některé, s nimiž se všichni ztotožňujeme. Jde např. o konstatování prof. Lukeše, jaký vliv mají na vývoj státní správy nezbytné změny profilu jejich pracovníků, nebo dnes prof. Mášou přednesené teze o závislosti správné aplikace a interpretace práva na kvalifikaci pracovníků, Tatáž východiska vedla kolektiv autorů Ústavu státní správy v článku „Pracovníci socialistické státní správy“, uveřejněném v Právniku č. 10/1981 ke konstatování, že „... je státní řízení mimořádně komplikované a vyžaduje... stále větší podíl vědy a odborníků, ... a nemohlo by být zvládnuto, jen činností dobrovolných funkcionářů. Analýzy současného stavu ukazují stále širší okruh faktorů ovlivňujících kvalitu správy a řízení, majících bezprostřední vliv i na programové prohlubování socialistické demokracie a socialistické zákonitosti. Například rozbor výsledků činnosti národních výborů ukazují na velký význam vzájemného vztahu funkcionářů a odborného aparátu pro dosahování cílů vytyčených těmito orgánům. Aparát nemůže sice v žádném případě nahrazovat volené funkcionáře, k jeho předním úkolům však patří vytvářet pro práci funkcionářů optimální podmínky.

Společným jmenovatelem všech aspektů majících bezprostřední vliv na výsledky činnosti a dosahování stanovených cílů je zcela průkazně kvalita pracovníků a zaměření jejich úsilí, resp. jejich ztotožňování se s cíli organizace, v níž působí. Z tohoto konstatování pramení snaha o co nejúplnější postižení rozhodujících činitelů, charakterizujících politické, odborné a osobní kvality, které musíme diferencovaně — podle oboru působnosti a zařazení — od pracovníků nekompromisně požadovat. Tyto úvahy se staly podkladem snahy o co nejpresnější identifikaci požadavků na ideově politickou, odbornou i osobní úroveň těch, jimž náš stát a jeho orgány svě-řují v té či oné míře výkon státní moci a správy. Proto se úsilí o odstranění nedostatků v kvalifikaci pojaté v nejširším slova smyslu — o přijímání jen plně kvalifikovaných pracovníků — stalo středem pozornosti celé řady státních orgánů a institucí.

Při tomto konstatování vystupuje do popředí pochopitelně i otázka zachování žádoucí sociální a třídní struktury, odpovídající stupni rozvoje socialistické společnosti. Toto hledisko je závažné pro výběr a rozmísťování pracovníků ve státní správě. Současná etapa vývoje společnosti nastoluje jako aktuální i další problémy, jakými jsou např. otázky stanovení odpovídajících požadavků na kvalifikaci pracovníků, závažný problém správného využívání odbornosti tak, aby bylo zabezpečeno kvalitní plnění úkolů, ale současně byl dán dostatečný prostor seberealizaci pracovníků. Jsme stále svědky toho, že předepsané požadavky na vzdělání a praxi ve vztahu k určitým funkcím nepostihují skutečné potřeby daného funkčního místa, a to ve dvou směrech. V prvním případě jde o předimenzované, nebo konkrétní náplni funkčního místa neodpovídající požadavky na kvalifikaci pracovníků, nebo o jejich příliš široké vymezení. Ve druhém případě jde o podcenění požadavků na kvalifikaci u některých funkčních míst stanovením nízkých požadavků. Není např. uplatňován požadavek postgraduálního studia, což se projevuje i u nově se vytvářejících profesí, které v podstatě vyplývají z modernizace státní správy. Souhrnně lze konstatovat, že stanovení kvalifikačních požadavků u pracovníků státní správy zaostává za současnými, ale zejména výhledovými potřebami. Je nutno si uvědomit, že vytváření profilu pracovníků je permanentní proces, na němž bezprostředně závisí úspěšnost plnění úkolů státní správy. Jeho realizace patří k základním úkolům každého vedoucího pracovníka. Nejde v žádném případě o destabilizaci kritérií pro posuzování kvalitativních potřeb státní správy, nýbrž o nezbytné reagování na vývojové trendy, které jsou v základních rysech dostatečně známé. Nevyhovění tomuto požadavku je jednou z vážných příčin potlačování nebo nedostatečného využívání motivačních faktorů, které vedou ke ztrátě zájmu pracovníků o výsledky práce, nebo o působení ve státní správě vůbec.

Rozsah a zejména členitost úkolů státní správy a jim odpovídající zaměření kvalifikace pracovníků činí obtížnou jak otázku zjištění optimálních profilů pracovníků, tak volbu jejich nejvhodnější přípravy pro působení ve státní správě.

Školská soustava se může tohoto úkolu zhostit pouze do určité míry, a to vytvářením rámcových (obecných) profilů svých absolventů. V dotváření profilů dle konkrétnějších požadavků spočívá další z velmi významných úkolů školské soustavy — a to pomaturitní a postgraduální studium i specializační kursy. Rozhodující podíl v doprofilování pracovníků tak, aby jejich kvalifikace odpovídala skutečným potřebám státní správy, připadá organizacím a institucím, které se v rámci státní správy těmito problémy zabývají. Je-li vytváření základního profilu pracovníků státní správy společným úkolem školské soustavy a orgánů státní správy, spočívající v tom, že státní správa uplatňuje u školské správy své požadavky, a tato jim dle možnosti vyhovuje, je doprofilování pracovních profilů pracovníků věcí orgánů státní správy samotných. Na nich závisí dotváření speciální kvalifikace, nutné pro efektivní činnost ve státní správě a respektující specifika státní správy jako celku i příslušných funkčních míst.

Tato konstatování platí obecně pro zdokonalování činnosti socialistické státní správy, a tím výrazněji platí pro upevňování socialistické zákonnosti ve státní správě.

Je nutné mít na zřeteli, že zejména pracovníci působící ve státní správě, kteří se podílejí jak na tvorbě práva, tak na interpretaci a aplikaci práva, musí svojí kvalifikací zabezpečovat rozvíjení socialistické zákonnosti.

Proto je výchově a dalšímu vzdělávání v průběhu působení pracovníků ve státní správě, a to jak pracovníků legislativy, tak i ostatních pracovníků, nutno věnovat pozornost. Ústav státní správy se již delší dobu zaměřuje na pomoc praxi při dalším vzdělávání pracovníků v oblasti práva, a to zejména pořádáním kursů a seminářů pro pracovníky legislativy s kratší praxí, v posledním období i přípravou dalších forem výchovy pro zvyšování kvalifikace pracovníků.

Současně se zabývá ve spolupráci s právnickou fakultou UK realizací dalších forem zvyšování kvalifikace právníků přípravou specializovaného postgraduálního studia.

Při dalším vzdělávání právníků působících ve státní správě je nutné věnovat zvláštní pozornost i jejich dalšímu poslání, kterým je právně politická výchova spolupracovníků, a u těch právníků, kteří působí na národních výborech, i občanů.

Je tomu tak zejména proto, že úloha práva a socialistické zákonnosti nabývá s rozvojem socialistické společnosti na významu. Pro pracovníky státní správy a zvláště pro pracovníky národních výborů, kteří jsou v bezprostředním každodenním styku s občany, jsou znalosti práva velmi po-

třebné. Tito pracovníci mají možnost působit na šíření základních znalostí práva, napomáhat jeho uplatnění v životě a angažovat se v boji proti porušování socialistického práva a socialistické zákonnosti vůbec.